

Alexandru Simon

În vremea lui Matia Corvin

Alexandru Simon

În vremea lui Matia Corvin

**Editura Argonaut -
Academia Română, Centrul de Studii Transilvane**

**Cluj-Napoca
2024**

Coperta I. „Foaia de titlu” a *Codicelui Philostratus* (Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, Codices, Codices Latini Medii Aevi, [nr.] 417, f. 1[2]^r; open access).

Coperta a IV-a. Post-post scriptum (P.P.S.) la scrisoarea trimisă de Gregor de Heimburg lui Albert Achilles de Hohenzollern, markgraf-ul de Brandenburg (27 februarie 1471): [...] *der Ungarische kung ist gut Turck als sein vater was, do er den Turkn liesse Constantinopel zwingen/ [...] [...] regele ungar [Matia Corvin] este un bun Turc, cum a fost și tatăl său [Iancu de Hunedoara], întrucât l-a lăsat pe Turc [Mehmed al II-lea] să supună Constantinopolul* [Staatsarchiv Nürnberg, Nürnberg, Königliches Kreisarchiv, *Originalakten die Hussitenkriege und böhmische Angelegenheiten betreffen*, f. 212 (294)^r.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

În vremea lui Matia Corvin: treisprezece capitole despre limitele unei domnii/
autor: Alexandru Simon – Cluj Napoca: Editura Argonaut – Academia
Română, Centrul de Studii Transilvane, 2024

ISBN 978-606-085-196-7/978-606-038-051-1

Conține bibliografie și indici

I. Simon, Alexandru (autor)

94

© Autorul & Argonaut

Editura Argonaut
Str. Ciucaș, nr. 5/15, Cluj-Napoca
Tel. 0730.015.485
e-mail: edituraargonaut@yahoo.com
www.editura-argonaut.ro

Editura Argonaut este acreditată CNCSIS/CNCS din anul 2002.

Cuprins

Regatele regelui fără țară	9
Dintre toți cei plecați din <i>Valahii</i>	15
[...] <i>specialiter ante Jadram et in partibus Treuisianis</i> [...] (16)	
[...] <i>in eius medio quidam ethiops niger</i> [...] <i>Datum Perpignani</i> [...] (29)	
[...] <i>consideratis fidelitatibus et fidelium servitiorum preclaris meritis Woyk</i> [...] (40)	
I. Un „comunicat de presă” pontifical și un arhiepiscop al <i>Moldovlahiei</i> în Transilvania	53
Unind „speciile intervalului” (59)	
„Orașul papei” și cruciada (64)	
„Madlena sieneză” (67)	
„Curiozități florentine” (73)	
<i>Moldovlahia</i> în Transilvania sub Sigismund de Luxemburg (77)	
„Trăgând linia...” (80)	
Excursul I: din <i>Grecia</i> (1448) în Banat (1500) (83)	
Excursul al II-lea: o soluție pontificală (1477) și mai multe rezolvări regale ungare (1458-1490) (86)	
II. Nici puber, nici adolescent, ci doar rege	91
De la o mireasă pentru fiul meu la o regină pentru regatul meu (92)	
Un „divorț” din primăvara anului 1455 (96)	
Căderea Bizanțului și uniunea familiilor de Hunedoara și de Celje (100)	
Petru al II-lea, Alexandru al II-lea, Vlad al III-lea și „fetele” lui Iancu (104)	
Nenumitul soț huniad al Elisabetei de Celje din vara anului 1455 (108)	
Mircea I și Iancu în <i>Cronica familiei de Celje</i> „sub” Ioan Corvin (113)	
Excursul I: despre Matia după Belgrad (119)	
Excursul al II-lea: doi frați și o biserică (124)	

III. Călătoria transilvană a regelui Matia din toamna anului 1462	129
Înainte de plecare (131)	
Transilvania și regele ei în a doua jumătate a anului 1462 (136)	
Privilegiul lui Matia pentru Scaunul secuiesc Cașin (145)	
<i>Thoenone dominus</i> (152)	
Transilvania „de sine-stătătoare” și „veriga” secuiască (160)	
IV. Transilvania între Buda, Suceava și Cracovia	167
Sfârșit și început la bătălia de la Baia (168)	
Levantul și Ungaria la Raguza (172)	
Transilvania și Baia la Cracovia (178)	
Ofertele jagiellone ale unui han turkmen (186)	
Hunedoreștii, Transilvania și <i>Valahia</i> la Augsburg (195)	
Din Boemia și Spiš la Gurile Dunării și ale Nistrului (202)	
V. Românii „ca secuii” sub Matia	205
<i>Grenzvölker</i> în veacul al XV-lea (207)	
Veniturile Sfintei Coroane a Ungariei din Secuime (1463) (213)	
Drepturile regale ungare din Țara Românească (1475) (220)	
Credibilitatea milaneză a regelui Ungariei (226)	
Secuimea „unificatoare” de la hotarele orientale ale stăpânirii lui Matia (231)	
VI. <i>Dragula</i> de la Srebrenica în <i>Valahia Mare</i>	241
Raportul unui călugăr franciscan, prelat al Ungariei (246)	
Domni și voievozi pentru Țara Românească și țările ei (252)	
Textura politică a unui stat dintre Carpații Meridionali și Dunărea de Jos (258)	
Vecinul din Moldova de la „instrument ungar” <i>valah</i> la „hegemon” <i>valah</i> (263)	
Cum a ajuns <i>Țepeș</i> să (nu) domnească în Țara Românească? (271)	
VII. <i>Corvinus</i> între urmașii lituanieni ai lui <i>Palemon</i> din nord și papii <i>de neam vlah</i> din sud	277
<i>Gens Corvina</i> din <i>Valachia</i> (279)	
Originea italiană a lituanienilor, romanitatea <i>valahilor</i> și o voce discordantă (282)	
Planurile și lumile lui Filippo Buonaccorsi Callimachus (290)	
Papii <i>od Vlah rodom</i> de pe malurile estice ale Mării Adriatice (297)	
Episcopul Šimun Kožičić Benja și <i>demnitatea</i> primită de Enea Silvio Piccolomini în <i>Vlaška</i> (304)	
Națiuni și genealogii medievale mobile (309)	

VIII. Monarhul huniad între Beatrice de Aragon, Ioan Corvin și turcii de la Otranto 315

Valahia Mare din Transilvania de la Dunăre a reginei Beatrice (316)
Teatre de război și tăceri informate din anul 1480 (322)
Ginerele credincios și socrul mândru în fața sultanului (327)
„Jocuri” politice și „fake-news-uri” medievale? (331)
De la Transilvania de la Dunăre la domeniile lui Ștefan al Moldovei din Transilvania (334)
Semnele anului 1480? (339)
Excursul I: cine urma să meargă „la școală” la Napoli? (343)
Excursul al II-lea: din Transilvania la Nesebar (349)

IX. Amintirea unei domnii între un cronicar regal reangajat și un episcop demisionar de Oradea 353

Decadele și limbile lor (355)
„Geografiile” Sfântului Apostol Matia (364)
Originile și sarcinile unui episcop (369)
Note renascentiste „de subsol” (373)
A scrie pentru doi regi – a lucra pentru doi regi (377)
Excursul I: *Zwictdarm* (381)
Excursul al II-lea: *Valachorum regulus* (384)

X. Callimachus și *Dracula* la congresul cruciat de la Roma 389

Discursul de la curia romană al lui „expat” italian (390)
Piosul *Dracula* la moartea lui Ladislau de Hunedoara și la alegerea lui Matia Corvin (395)
Iancu de Hunedoara, Sigismund de Luxemburg și Matia la Cozia, Tismana și Vodița (398)
Vlad la Athos și la Dunărea de Jos și Skanderbeg în *Italia* (404)
Beatrice de Aragon și cetățile Țării Românești (407)
Biserici, cetați și o împărăție, și *Basserabia* (412)

XI. Cât de mult conta Clujul la moartea lui Matia? 421

În hățișul huniad de la Buda la Brăila (422)
„Între” *Devaungiat* și *Briligo* (425)
Burg-urile Transilvaniei și regii lor (430)
„Orașul mixt” în marea politică (434)
Clujul fără „fiul său regal” (437)
Excursul I: jurământul depus în vara anului 1489 de orașul Sighișoara față de Ioan Corvin (442)

Excursul al II-lea: limitele *valahe* ale memoriei medievale (huniade) a orașului *comoară* (445)

XII. Alumnul Ioan Filipec și principii săi 453

De la „prizonier” la prelat (455)
Cancelar al Ungariei și al Boemiei (461)
În tenebrele succesiunii huniade (465)
Curiosul caz – turcesc – al unui fiu de rege (468)
„Retragerea activă” (477)
„Ucenicul vrăjitor” (481)

XIII. Jurământul lui Ștefan cel Mare față de Ioan Corvin 485

Domnul către împărat (486)
Ștefan și Ioan în iulie 1490 (490)
Evoluția și sfârșitul crizei regale ungare de la 1490-1492 (494)
O înțelegere pierdută și o dispută majoră (500)
Prăbușire în nord – reviriment în sud (506)
„Urmașii lui Matia” (510)
Excursul I: Álmos în Cuhea Bogdăneștilor (514)
Excursul al II-lea: Asăneștii, *strămoșii* lui Matia (519)

„Urmașul regal ungar” al lui Antonio Bonfini, *Iohannes Blancus* și *Matthias Vallacus* 525

Blancus (528)
Vallacus (536)
Oriundus (547)

În, prin și împotriva timpurilor 559

Notă asupra cărții 561

Bibliografie selectivă 565

I. Surse (565)

1. Arhive și biblioteci (565); 2. Izvoare edite (568)

II. Istoriografie (578)

1. Lucrări generale și instrumente de lucru (578); 2. Lucrări speciale (582)

Indici selectivi 595

Regatele regelui fără țară

Astăzi, am putea spune că tot ce trebuia știut despre Matia Corvin s-a aflat (Iancu, Frederic, Țepeș, Baia, Beatrice, Roma, Viena și altele). În mod normal, istoricii maghiari nu ar trebui să fie de acord cu o asemenea afirmație. În chip firesc, și istoricii români ar trebui să respingă o astfel de idee. Si unii și alții ar avea dreptate. Nu trăim însă în vremuri „naturale”. Iar aceasta schimbă (prea) multe.

Cartea de față este o sumă – „selectivă” (dacă cei doi termeni pot fi asociați) – de „ciudățenii”. Pentru a le înlesni înțelegerea, le-am așezat în ordinea dată de trecerea timpului. Structura evidențiază golurile (credem că, în acest caz, ghilimele sunt de prisos) rămase din și în istoria unui om, care nu trebuia să fie rege (ceea ce, contrar așteptărilor, poate, a fost o raritate în Evul Mediu, inclusiv în est). Din acest motiv, prezentăm pe scurt structura lucrării, în treisprezece, de fapt, cincisprezece capitole.

Introducerea le aparține „viniturilor *valahe*” din Regatul medieval al Ungariei. Nu se mai poate susține astăzi că familia paternă a lui Matia era integral din interiorul Carpaților. Dimpotrivă chiar. Familia ar fi avut și ceva legături sud-dunărene, măcar pretinse, după ce Iancu de Hunedoara s-a dorit rege al Bulgariei (după cum s-a zis pe atunci). Același lucru este posibil și în cazul familiei – oficial sălăjene – a mamei lui Matia, Elisabeta Szilágyi. Vechea istoriografie maghiară asumase deja – cu vlagă – posibilitatea (erau zilelele Ungariei Mari, de după 1867). Din rațiuni de minimă prudență, am împrăștiat aceste detalii în note, și în capitole. Uneori, oamenii trăiesc diferit decât în scris (ul istoric).

Primul capitol este un eseu dat de câteva documente, cunoscute, ocultate și inedite. Ele privesc preliminarile și urmările Unirii de la Florența. Încă din anii – de frig, de tratate și de ură – 1980, ea a fost văzută drept temelia pe care s-a ridicat acceptarea ungară a lui Iancu și „alor săi”. Ceea ce putem numi noi astăzi drept realitate a fost puțin

diferit(ă). Pe de o parte, din punct de vedere istoriografic, „operele” au făcut parte – cel mai adesea – dintr-un efort susținut de așezare a graniței pe Carpați încă de dinaintea „urgiei regățene”. Pe de altă parte, secolul al XV-lea a fost deopotrivă mai naționalist și mai ecumenic decât ar fi putut concepe – dacă puteau – promotorii medievalizării acestor concepte. Pe scurt, unificarea *valahilor* (a românilor) lângă și prin Ungaria începuse înaintea vremii lui Iancu.

Acesta a fost un personaj complex și de-a dreptul complicat. Capitolul al doilea începe să-i spună povestea. Capitolul este dedicat în fapt familiei lui Matia. Se poate vedea cum familia sa, sau măcar tatăl său, a vrut să-l divorțeze de prima sa soție când puberul Matia nu a mai fost socotit folositor (ori chiar incapabil). Se mai poate zări și ce putea să creadă Matia despre părinții săi, despre fratele său/ frații săi/ surorile sale. Teoriile se dezvoltă pe măsura izvoarelor. Inclusiv data nașterii lui Matia la Cluj (23 februarie 1443) nu este dincolo de orice îndoială (și datorită însuși lui Matia, ca rege). Ținând cont de cât de mult au fost cosmetizate (încă de pe atunci) atât moartea apoteotică a *atletului* Iancu, cât și alegerea prizonierului Matia drept rege al Ungariei, nimic nu ar trebuie să ne mai surprindă.

Al treilea capitol privește cea mai îndelungată ședere cunoscută, sigur ca monarh, a lui Matia în Transilvania. Cu ea, după cum se știa și în Ungaria în deja amintiții ani 1980, fiul lui Iancu nu a avut o relație (prea) bună. Este unul dintre motivele pentru care subiectul a fost abordat diferit. Călătoria transilvană a lui Matia din toamna anului 1462, asociată îndeobște arestării de către rege a lui Vlad Țepeș, a fost privită dinspre secui (trebuie precizat – încă de aici – că nu suntem nici la 1848, nici la 1918-1919, ci cu patru-cinci secole mai devreme). Nu este o abordare lesnicioasă ori lipsită de (mari) riscuri. Evidențiază în schimb o altă „verigă” între Țara Românească și Moldova și pune în relief o „micro-geopolitică” medievală a cărei relevanță a fost trăită de Matia nu peste multă vreme, la 1467.

Următorul capitol, al patrulea, este construit în jurul rebeliunii din Regatul Ungariei, cu centrul în Voievodatul Transilvaniei, de la mijlocul anului 1467. Subiectul a fost îndrăgit de mulți și de multă vreme, dar din rațiuni diferite (pentru a exprima rezistența transilvănenilor la abuzurile unei puteri cu baza în afara voievodatului lor, pentru a accentua stăpânirea nenaturală a Budei asupra provinciei dintre munți,

atât din perspectiva Vienei, post 1848, cât și din cea a București, înainte și după 1918). „Socoteala” modernă se potrivește și nu prea cu cea medievală. Se justifică deoarece cam așa s-a pus problema la 1467 (și după). Nu se nimerește fiindcă disputele medievale erau adesea (post) moderne. Iar aceasta nu mai îngăduie ca actorii medievali să fie „degețelele” unor scrisuri istoriografice târzii.

Capitolul al cincilea continuă pe ambii versanți ai Carpaților. Pornește de la felul în care Buda, la mijlocul anilor 1470, îi privea și „îi socotea” pe locuitorii Țării Românești drept secuî. În definitiv, din punctul de vedere al Papalității, principatul secuilor – de peste munți – al lui Dominic fusese de un leat cu principatul *transalpin* al lui Basarab (1327) și ceva mai în vârstă decât Moldova, cel mai important stat – după Ungaria – de la marginea Creștinătății, în a doua jumătate a veacului al XV-lea. Mai multe nu ar fi bine, ori măcar sigur, de spus din cauză că subiectul în sine i se datorează în mare măsură lui Enea Silvio Piccolomini, papa Pius al II-lea, marele părinte al romanității românilor. Și de rit *grec* (ortodocși astăzi) și romani era o pereche (*valahă*) acceptabilă precum românii și secuî.

Capitolul al șaselea privește cea mai cunoscută „ciudățenie românească” a lui Matia (și a papei Pius al II-lea): Vlad Țepeș. Mai precis, capitolul începe de la „primul masacru de la Srebrenica” (o tristă, dar deja încetățenită denumire). Cu aceasta s-a deschis calea lui Vlad spre ultima sa domnie din Țara Românească, o țară profund divizată, atât istoric, cât și politic, din care, în urmă cu vreo opt decenii, venise bunicul patern al lui Matia, Voicu. Iar istoria ultimului an din viața lui Vlad ridică și întrebarea: cine îl învățase să ucidă? În general, se spune că turcii otomani. După „denunțurile” făcute la adresa lui Iancu (de subliniat: după ce nu a mai fost regent/ guvernator al Ungariei), „tehnicile” lui Vlad erau copii ale acțiunilor tatălui lui Matia, inclusiv din interiorul Transilvaniei.

Capitolul al șaptelea duce astfel în lumea afirmării romanității românilor, afirmare sinonimă cu numele deja pomenite: Piccolomini, Iancu, Matia, dar și însuși Vlad. Românii, numiți *valahi* în Evul Mediu, nu au fost însă singurii „romani”, „venețieni” sau generic „italieni” din Răsărit. Din a doua jumătate a secolului al XV-lea (dacă nu chiar de mai devreme), lituanienii au fost promovați drept emigranți din Peninsula Italică (o idee pe care ei au îmbrățișat-o cu mare drag și fală).

Aberația, să nu ne ferim a o spune, mai are două efecte. Primul ne introduce un personaj, prieten și dușman al românilor și în particular al lui Matia: Filippo Buonaccorsi Callimachus, ajuns consilier al Casei de Jagiello. Al doilea efect este lărgirea analizei romanității, în urma cărei apar, conform Balcanilor de rit *latin*, așa-numiții papi *de neam v(a)lah*, în rândul cărora s-a distins Pius al II-lea, *onorat în Valahia*.

Nu a fost singura „fantezie” lăsată de vremea domniei lui Matia. De aici și capitolul al optulea. După a treia și ultima soție a lui Matia, Beatrice de Aragon, Transilvania se întindea până la Dunăre, incluzând și *Valahia Mare* (1480). Erudita și ambițioasa doamnă nu aiura, ci vorbea din nevoie regală și feminină. Cu nici șase luni mai devreme, lipsită de copii, ea trebuise să accepte recunoașterea de către Matia a lui Ioan, fiul său nelegitim (născut de o târgoveață pe care Beatrice a vrut apoi să o ardă pe rug). Beatrice, la rândul ei, era fata unui bastard, Ferdinand de Aragon, regele Neapolelui. Tatăl soțului ei și bunicul ei, Alfonso al V-lea, avuseseră planuri și afaceri regale, la Buda, la Senj și la Târgoviște, care nu făcuseră cinste Sfintei Coroane a Ungariei. Fiecare poveste ascundea, de câteva ori cel puțin, o altă poveste. Pe măsură ce viața lui Matia se apropia de sfârșit, acestea se înmulțeau.

Capitolul al nouălea discută personalitatea lui Antonio Bonfini, ultimul „cronica de curte” a lui Matia, căruia i se datorează „imaginea convențională” a lui Matia și a familiei acestuia. Discuția se poartă în jurul a două aspecte mai puțin cunoscute (mai corect spus: voit neglijate). După Bonfini, Oradea, al cărei episcop era/ fusese Ioan Filipec, se afla în *Dacia Mediterană* (adică, de Sud). Filipec demisionase din toate funcțiile sale după ce obținuse încoronarea lui Vladislav al II-lea Jagiello ca rege al Ungariei. Vladislav îl învinsese (și umilise) pe Ioan Corvin, fiul lui Matia. Lui Vladislav, și nu lui Matia, Bonfini i-a prezentat, la 1492, opera sa despre Matia și predecesorii săi. Vladislav a fost atât de încântat încât l-a înnobiliat pe Bonfini, pe fiul acestuia și pe copistul lucrării. Pe scurt: ceea ce s-a zis că a vrut Matia să se știe despre el a fost ceea ce i-a plăcut nedoritului său urmaș regal.

În capitolul al zecelea, ne întoarcem la Callimachus, revenit de la Cracovia la Roma. După ce Matia nu a mai fost (destui au susținut că a fost otrăvit de Beatrice), Callimachus l-a glorificat la congresul cruciat de pe Tibru (1490) pe Vlad, pe *Dracula*, drept *împărat și duce al românilor*. Mari cărturari au fugit de aceste cuvinte (precum și de alte vorbe

de ale lui Callimachus, care l-a numit pe Ștefan cel Mare *voievod al Basarabiei*). În consecință, după 1989, deliruri așa-zise patriotice și-au câștigat noi pământuri în numele „denigratului Vlad”. Dacă ne uităm însă la actele păstrate de la el, puține totuși, acesta fusese un domn pios, care știuse foarte bine când să fie darnic cu Biserica de rit *grec* din țara sa. Fusese cu adevărat un monarh, precum Matia, miluitor inclusiv al Mănăstirii Cozia.

Capitolul al unsprezecelea face parte tot din „geografia puterii” rămasă după dispariția lui Matia. Capitolul tratează importanța orașului natal al regelui Matia, Clujul, la sfârșitul secolului al XV-lea. Rezultatul nu satisface deloc orgoliul someșean, în ciuda griii avute de Matia față de urbe. În plus, pune în lumină dispariția sau măcar diferențe transilvane de natură să explice de ce Matia nu i-a putut lăsa tronul Ungariei lui Ioan și se arătase bucuros dacă Ioan devenea – departe în sud – cel puțin rege al Bosniei (și al Croației). Totodată, reapare problema că surse majore socotite ca datând din vremea domniei lui Matia sunt de fapt ulterioare morții sale și au servit intereselor Casei de Jagiello (nici măcar celei de Habsburg, cu care Matia se luptase, cu întreruperi, timp de vreo trei decenii).

În aceste circumstanțe, ne întoarcem în capitolul al doisprezecelea la deja amintitul Ioan Filipec, printre altele educatorul unuia dintre fiii lui Vlad și – se zicea pe atunci (de către germani și de către rușii moscoviți) – al surorii lui Matia. Pe Filipec, Matia „îl descoperise” în timpul războiului său contra lui Georg Podiebrad, *regele eretic* al Boemiei și al doilea socru al monarhului huniad (să notăm că primul său socru fusese Ulrich al II-lea de Celje, decapitat apoi de fratele mai mare al lui Matia, Ladislau). Filipec a crescut pas cu pas sub Matia, ajungând nu doar episcop de Oradea, ci și cancelar al Ungariei și al Boemiei. Matia a început să se teamă de el, dar nu l-a eliminat (de alte dăți, Matia nu avusese rețineri în a se debarasa de sfetnici care-l stânjeneau). De o *perfidie mai mult decât cartagineză* (după trimișii Milanului în Ungaria), Filipec l-a înfrânt *post mortem* pe romanul Matia.

Filipec trebuia să-i fie cel mai fidel lui Matia și lui Ioan. Ștefan al Moldovei trebuia să-i urască pe cei doi. Așa era cutuma istoriografică. Din nou, sursele epocii nu se potrivesc cu scrisul istoricilor. Aceasta ne conduce la capitolul al treisprezecelea. Deși, după moartea lui Matia, Maximilian I de Habsburg le-a cerut elitelor transilvane să-l accepte

pe Ștefan drept guvernator în numele său, domnul Moldovei i-a scris tatălui lui Maximilian, împăratul Frederic al III-lea, că nu putea face nimic dacă cei doi Habsburgi nu-l acceptau pe Ioan drept co-rege, alături de ei, ai Ungariei. După cum se știe nici Ioan nu a devenit rege, nici Habsburgii nu au cucerit Buda. Până la urmă însă, datorită Veneției, Ioan, Maximilian și Ștefan s-au aliat. După ce Ștefan și Ioan au murit la câteva luni unul după celălalt (1504), fideli Casei de Jagiello s-au temut că Maximilian va câștiga Ungaria cu sprijinul *valahilor*, cei disprețuiți de „naționaliștii ungari”, care nu-i doreau nici pe Habsburgi, nici pe Jagielloni ca regi.

Ultimul studiu, să-i zicem concluziile cărți, abordează o fantezie erudită din primele două decenii ale secolului al XVI-lea (i-am putea spune chiar o parodie așa cum – s-a argumentat recent și destul de convingător – s-ar putea să fi fost însăși celebra *Gestă* a lui *Magister P./Anonymous*). Fantezia îi aparține unui învățat și dificil om al sudului, Francesco Negro (Negri), mult apreciat de Beatrice de Aragon și de cercul ei din Ungaria, în care Negro a locuit și lucrat în special după decesul lui Matia. Conform textului său (autobiografic), Iancu (*Ioan Albul*) a izbutit, la moartea lui Ladislau al V-lea Postumul (*Ladislau Germanul*), să-și facă fiul (*Matia Românul*) rege (*al celor două Pannonii*). Familia paternă a lui Negro s-a opus, dar a pierdut lupta, motiv pentru care a trebuit să se refugieze la Veneția. Cu toate acestea Negro avea o părere bună despre Matia (nu și despre Vladislav al II-lea Jagiello), pe care îl socotea unul dintre monarhii *liberali* ai acelor timpuri. Fiecare este ast-fel liber să tragă concluziile.

Împreună, capitolele prezentate mai sus conturează o imagine mai puțin așteptată sau chiar dorită a timpurilor cărora le-a aparținut Matia. Pe cuprinsul acestor pagini, Matia este mai degrabă un actor secundar, sau, cel puțin, rămâne mai în umbră. Poate tocmai din această cauză, putem însă să-l vedem mai clar, atât ca om, cât și ca monarh, în special la finalul vieții sale. Atunci, bolnav și aproape infirm, își reinventa (ori nu) – cu har și cu acribie aproape științifică – trecutul, conform „stenogramelor” legatului papal Angelo Pecchinoli. La mai bine de cinci secole de la acele zile, zbaterile lui Matia ne arată o cursă împotriva timpului, începută de dinaintea nașterii sale și pe care Matia a pierdut-o.